

Souboj nad Sinají

Broumov, říjen 1983

Telefon v předsíni zazvonil nejmín desetkrát, než k němu Pavel došel a zvedl ho. Už několik let chodil docela slušně, jenom když dlouho seděl, tak mu chvíli trvalo, než ztuhlou nohu rozhybal. V podstatě si neměl na co stěžovat, protéza byla kvalitní (jako bývalý důstojník dostal to nejlepší, co doktoři v Československu dokázali sehnat), jenže mu přece jen už bylo čtyřiačtyřicet. To sice není žádný úctyhodný věk, ale být mu dvacet, tak by i s mechanickou náhradou spodní části nohy došel z obýváku do předsíne o mnoho rychleji.

„Jadrný,“ představil se.

Na druhém konci bylo pár vteřin ticho a Pavel slyšel jen zrychlený dech. Už to chtěl položit, nejspíš se nějaký vtípalék baví voláním na náhodná čísla, když volající velmi pomalu a soustředěně promluvil. Měl silný cizí přízvuk, a nejen to: znělo to, jako když mu kromě výslovnosti dělá potíže čeština jako taková.

„Mluvím, prosím, s panem Jadrným?“

Ne, se svatým Petrem, dyť jsem se snad představil, pomyslel si Pavel, ale rozhodl se být zdvořilý. „Ano, já jsem Jadrný.“ Můžu pro vás něco udělat, chtěl dodat, ale řekl si, že pro začátek bylo zdvořilosti dost. Zvláště když se ten člověk ještě nepředstavil.

Zase ticho.

Pavel odhadl, že si ten cizinec zřejmě připravuje další větu v češtině. Dal mu tedy čas.

„U telefonu Ryszard Krakowski, rád bych se s vámi setkal, je-li to možné,“ vysoukal ze sebe volající a dodal: „Promiňte, mluvím velmi špatně česky, mohli bychom prosím hovořit polsky?“

Pavel mu česky, pomalu a zřetelně, vysvětlil, že to není nejlepší nápad. Polsky sice ledacos přečte, ale mluvené řeči nerozumí. A že by dokázal něco říct, to v žádném případě. Tedy kromě *dziękuję* a několika dalších frází, které na srozumitelnou konverzaci, tím spíš po telefonu, nestačí.

„English? Po ruski?“ zkusil Krakowski.

„I'm fine with English, no problem there.“

Pavel slušně ovládal oba jazyky. Ruština byla ve škole povinná, a jako každý, kdo vychodil aspoň základní školu, musel by být naprostý ignorant, aby se rusky nedomluvil. Jenže ten jazyk neměl rád, bylo ho tady všude na jeho vkus trochu moc. Záhadou každému, kdo Pavla slyšel mluvit anglicky, ale bylo, jak se dostal na tak dobrou úroveň. V době, kdy chodil do školy, se totiž tenhle imperialistický jazyk neučil. Když se ho na to někdo zeptal, Pavel to většinou zahrál do autu. Prostě se to tak nějak stalo. Jen nejlepším přátelům prozradil, že za svoji znalost angličtiny vděčí tátovi. Ten tehdy dvanáctiletému Pavlovi potají zařídil učitelku, která k Jadrným docházela na odpolední čaj (nepravdělně, aby to nebudilo nežádoucí pozornost) a jakoby mimochodem chlapce učila základům angličtiny. Pavel, který ucítil příchut' zakázaného, nebo přinejmenším nežádoucího ovoce, byl nejlepším žákem, jakého si paní učitelka Sladká mohla přát. A zájem o angličtinu u něj nepolevil ani později, když se paní učitelka odstěhovala a další studium bylo už jen na něm. V konverzaci mu pak pomáhal táta, který za války sloužil v Anglii, a sám byl rád, že má partáka, s kterým může jazyk trénovat.

Krakowski tedy přešel do angličtiny a přeřadil na normální rychlost. „Víte, rád bych si s vámi popovídal o něčem, co se stalo před deseti lety, myslím, že by vás to mohlo zajímat.“

Pavel bezděky pohlédl na svoji pravou nohu, která pod kolenem nepokračovala lýtkem, ale protézou. Toho deštivého dne neměl náladu nic moc (za nízkého tlaku ho obvykle bolelo koleno, a dnes to nebylo jiné), a ta se mu teď ještě zhoršila. Uvědomil si, že se mu zrychlil tep a začíná se potit. Co že je to dnes za den? No jo, deset let, přesně. Akorát tenkrát byla neděle a dneska je? Jo, úterý.

Jenže to neseď, přemítal Pavel dál. Tenhle člověk chce mluvit polsky, a podle slaboučkého cizího přízvuku v angličtině to Polák klidně může být. Takže mu jde o tu příhodu tenkrát... Pak to ale

není deset let, ale jedenáct. To je ale v podstatě totéž, po takové době se člověk snadno o rok splete.

Žatec, září 1972

V kantýně bylo plno. Ne, to je slabé slovo – bylo narváno k prasknutí. A zakouřeno tak, že bylo těžší vidět ode dveří k výčepu, a kromě kouře byla ve vzduchu cítit silná směs piva, vodky, becherovky a kdovíčeho ještě. Pach piva by takhle večer byl normální (tedy kdyby byl pátek), ale ty ostatní složky alkoholických výparů měli na svědomí hlavně nynější návštěvníci, díky kterým tu bylo tak přelidněno: Poláci a Rusové. Kantýna žateckého letiště zkrátka nebyla na takový nával stavěná. Jenže teď, během spojeneckého cvičení Štít 72 musela pojmout víc než trojnásobek své kapacity.

Den co den armády Varšavské smlouvy rozdělené na Červené a Modré nacvičovaly boj se západními imperialisty, který měl vyvrcholit útokem na Západní Německo za použití jaderných zbraní. Ten už předmětem cvičení nebyl, protože jeho výsledek byl jasný každému, včetně architektů cvičení, které končilo drtivým vítězstvím armád bojujících za mír. Jaderný útok měl přijít až potom, jako třešnička na dortu a jen jako doslov při závěrečném vyhodnocení.

Když si poručík Pavel Jadrný promítal průběh uplynulého dne, musel konstatovat uspokojení. Z většiny soubojů s „nepřátelskými“ Modrými stíhači vyšel jako vítěz, a co ho těšilo nejvíc, bylo, že zkušene „sestřelil“ čtyři Modré MiGy, v jejichž kabinách seděli Rusové. Ti se na každém podobném cvičení chovali nesnesitelně sebevědomě – byli přece nejlepší a neporazitelní. A teď je proti všem pravidlům „poslal k zemi“ nějaký bezejmenný československý pilot. No není to paráda? Na to je potřeba se napít.

„Místo knyplu jsem ti, Pájo, držel voba palce,“ pronesl s obdivem Pavlův kolega a kamarád podporučík Jirka Štádlr, „a když jsem viděl, jaks zahlušil toho prvního Rusáka, tak jsem přestal dávat pozor a málem jsem to schytral.“

Pavel, povzbuzený třetím pivem zapomněl na vrozenou skromnost: „Dyt' to jsou salátí, Rusáka dostanu, kdykoliv budu chtít.“ A hned dodal: „Dyt' tys taky toho svýho Poláka suverénně sundal. A kdybych ti nevyfouk toho mýho třetího Rusáka tam nad Lovosicema jenom proto, že jsem náhodou byl v lepší pozici, taks ho měl ty.“

„No, možná,“ připustil Jirka, když spolkl hlt piva, „ale... Doprdele, co se to tam děje, vidíš to? Táhhle, koukej!“

Pavel se podíval tam, kam Jirka ukazoval. Ruský podporučík, takový ježatý kluk, kterému nemohlo být víc než pětadvacet a měl v sobě nejspíš několikátý stakan vodky, se vychloubal, že Poláky a Čechy on sestřelí takhle, a luskl prsty. Vždyt' to jsou ti, které Sověti dvakrát osvobodili. Poláky v devětatřicátém a pak v pětačtyřicátém. A Čechy v pětačtyřicátém a pak čtyři roky tomu nazad. Vysoký urostlý poručík polského letectva takové nemístné chvástání nevydýchal – taky už měl pěkně vypito, a navíc byl zřejmě tak trochu horká hlava – a začal se na Rusa sápat. Pavel nestihl přemýšlet, proč to dělá, a najednou stál u Poláka a pevně ho držel.

„Klid, kamaráde, je to jenom nafoukaný ruský hovado, to ti nestojí za to,“ zašeptal mu do ucha česky.

Z Polákova výrazu bylo jasné, že rozumí. Pavel ho nepustil, dokud ten kluk trochu nevychladl.

Ten ho obdařil vzteklým pohledem a zasyčel: „Psia krew!“

Pavel si nebyl jistý, jestli je nadávka určená jemu, nebo tomu Rusovi, ale bylo mu to jedno. Byl rád, že Polákovi zabránil udělat něco úplně zbytečného, čeho by zanedlouho pořádně litoval.

Když cvičení skončilo, Pavla Jadrného vyhodnotili jako jednoho ze dvou nejlepších československých stíhačů, a brzy nato přišlo i povýšení do hodnosti nadporučíka. Jako snad každý, kdo ve třiatřiceti letech porazí tolik mladších a sebevědomějších soupeřů, div nepraskl pýchou, kterou se před ostatními letci snažil zakrýt vtípkováním a zlehčováním významu tohoto mezinárodního klání.

Pavlovu radost nemohla zkalit jedna drobnost, kterou tehdy netušil, ale později si ji zpětně uvědomil: že to byly jeho skvělé výkony, kterým vděčí za své zmrzačení. Kdyby byl jen průměrným pilotem, byli by rok po tomhle cvičení poslali do Egypta někoho jiného.

Broumov, říjen 1983

Takže to je jasné. Tenhle Krakowski si chce popovídat o tom incidentu v žatecké kantýně. Jenže: chci to já?

„Myslím, že ne, nechci o tom mluvit, nezlobte se. Nevím, co by mě na tom mohlo zajímat,“ ukončil rozhovor, když si uvědomil, že není na cvičení Štít 72, ale doma v předsíni s telefonem v ruce.

Než stihl sluchátko položit, zaslechl, jak Krakowski velmi naléhavě říká: „Hledám člověka, který mi tenkrát zachránil život, nezavěšujte, prosím!“

Aniž si Pavel stihl uvědomit, proč, znovu si přiložil sluchátko k uchu. „A co s tím mám já společného?“

Bylo slyšet, jak si Krakowski oddechl. „Chci vám poděkovat. Osobně. A třeba vás bude zajímat pár podrobností, které možná nevíte. Můžu se za vámi zastavit?“

Teď už se Pavel nebránil. Chytil se na udičku, kterou Krakowski právě včas nahodil.

„Tak tedy zítra,“ upřesňoval Krakowski. „Jsem teď ve Wroclawi, a když sednu na ranní autobus, tak bych k vám měl dorazit krátce po jedné, jestli vám to vyhovuje. Bydlíte stále na adrese Máchova 214?“

To mě podrž, pomyslel si Pavel, když došel – teď už mnohem svižněji, protože noha byla trochu rozhýbaná – ke svému křeslu v obýváku. Já jsem na tu příhodu už zapomněl, a najednou se mi tu objeví nákej Krakowski a nejspíš si chce zavzpomínat na starý dobrý časy. Prej jsem mu zachránil život. To je ale trochu silný tvrzení, ne? Že jsem mu ale ušetřil pořádnou nepříjemnost, to asi jo.

Jana se vrátila z nákupu chvíli po Pavlově telefonátu s Krakowským.

„Měla jsem kliku, ale byly to nervy,“ oznamovala s úlevou, jen co si v předsíni sundala kabát a odložila mokrý deštník. „Stála jsem v masně dobře přes hodinu. Stará Pořízová, ta odnaproti, byla přede mnou, a já už jsem viděla, jak bere poslední slušný vepřový. Zas tejden bez masa, říkala jsem si, protože než kupovat to, co normálně prodávají, to radši zajdu do zeleniny pro kapustu. Jenže prodavačka sáhla pod pult a vytáhla moc pěknou krkovičku, žádný flaksy, fakt maso. Schovávala jsem si to pro vás, věděla jsem, že přijdete, řekla.“

„To je dobře, Jani,“ pochválil ji Pavel a dal jí pusku na tvář, „já bych si klidně dal i tu kapustu, víš, že ji mám rád. Jenže zrovna na zejtršek máme návštěvu, a na to je lepší maso. Oběd bude trochu pozdějc, tak si dáme větší snídani.“

Než se Jana stihla podívat, Pavel jí začal vyprávět o svém rozhovoru s Polákem.

Brambory už byly skoro uvařené – ještě tak čtyři pět minut – a řízky se spokojeně smažily v troubě, tak si Jana šla sednout k Pavlovi do obýváku. Ten byl zanořený ve svém křesle a listoval časopisem. Skrzydlata Polska, poslední vydání. Pavel už deset let nelétal, ale všechno, co se týkalo letectví, hltal pořád stejně dychtivě. Odebíral Letectví a kosmonautiku, na tehdejší dobu neobyčejně kvalitní čtrnáctideník s minimem politických blábolů, ale navíc si ještě nechával posílat polský časopis. Zajímal se o druhou světovou válku, a o té Poláci psali daleko víc a zajímavěji. Dokonce se tam čas od času objevil i článek o izraelsko-arabských válkách.

Tentokrát se ale na čtení nesoustředil. Jak na trní, tak by se dalo vyjádřit jeho rozpoložení. Ksakru, dyť já jsem o tuhle návštěvu nestál, tak co blbnu, říkal si. Jak se ale blížila jedna hodina, jeho nervozita stoupala. Každý chlap je neklidný, když má prázdný žaludek a cítí vůni řízků, která se line z trouby. Jenže tohle nebyl ten případ.

Zazvonil zvonek, a Pavel sebou trhnul, div mu časopis nevypadl z rukou. Jana se zvedla, že půjde otevřít, ale Pavel ji zarazil. Tohle musí obstarat sám. Možná proto, že mu hlava pracovala na plné obrátky, možná ale jen díky počasí, které se od včerejška vylepšilo, téměř vyskočil z křesla, a ke dveřím došel svižně, jako by ani neměl protézu.

„Dzien dobry, lub dobry den, or good afternoon, I'm Ryszard Krakowski, nice to meet you, Mr. Jadrný,“ pozdravil zmateně ve třech jazycích pán v krátké světle modré bundě a s kšiltovku na hlavě. Takovou, co se o ní říká, že ji nosí Američani, a u nás není k sehnání, leda snad v tuzexu, zhodnotil Pavel. Další, co ho na něm zaujalo, byl jeho věk. Krakowski byl starší, než jak ho Pavel odhadoval podle hlasu v telefonu. Ale hlavně mnohem starší, než by měl být ten tehdejší polský poručík, vypadal tak na pětapadesát. Že by to byl jeho táta – proč? Nesmysl. Pavla najednou zamrazilo: co když to je někdo od Státní bezpečnosti, která včera určitě zachytila jeho telefonát s občanem cizího, byť spřáteleného státu? Ti snad ale chodí ve dvou. Ať je to, jak chce, teď už nemohl couvnout, musel ho pozvat dál.

Krakowski se svlékl a kdoví odkud vyčaroval kytici fialových a bílých aster. Podal ji Janě a po výměně zdvořilostí, které Pavel překládal do češtiny a zase do angličtiny, se oba muži odebrali do obýváku k prostřenému stolu. Za okamžik Jana donesla kastrol horké zeleninové polévky.

Konverzace se během oběda držela tří témat: jaká je Jana skvělá kuchařka (hodnotil Krakowski polévku i řízky), jaká byla cesta z Wroclawi (vyptávali se Pavel s Janou) a že letošní podzim není tak pošmourný jako ten loňský, takže je vlastně docela pěkný (shodli se manželé Jadrní, a Krakowskému nezbývalo, než jim věřit).

Po obědě se Jana omluvila, že něco udělá v kuchyni, pánové si jistě mají co povídat. Ne že by se kuchyň neobešla bez její péče, ona ale moudře uznala, že host přišel spíš za jejím manželem, a chlapi si radši popovídají, aniž by Pavel každou větu, která Janu vlastně ani nezajímá, musel překládat.

Když byli sami, Krakowski se chvilku ošíval, a pak nesměle začal: „Děkuji, pane Jadrný, že jste si na mě udělal čas.“

Toho já už nějakou dobu mám na rozdávání, pomyslel si s trochou smutku Pavel.

„Asi víte, proč jsem za vámi přijel,“

Pavel, který si ještě dopoledne myslel, že ví, teď nevěděl. Tohle přece není ten kluk z žateckého letiště, tak kdo to, *the hell* (už mu to myslelo anglicky, ale aspoň v duchu se vrátil k češtině, takže *ke čertu*) je, a proč je tady?

„Stejně si ale myslím, že bych měl uvést na pravou míru dvě informace, které jsem vám do telefonu raději neřekl celé,“ pokračoval Krakowski. Pavel si pomyslel, jestli by to ten člověk ze sebe nemohl vysypat rychleji.

„Představil jsem se vám jako Ryszard Krakowski. To bylo pro případ, že vám odposlouchávají telefon. Polské jméno totiž nebudí tolik nežádoucí pozornosti jako židovské. Ryszard jsem se jmenoval, než jsem si po odchodu do Izraele změnil jméno. To jsem udělal před pětatřiceti lety. Od té doby se jmenuji Adon. Příjmení jsem si ale na rozdíl od mnoha Židů příšlých do nové vlasti ponechal, na svůj polský původ jsem totiž hrdý.“

Pavel byl čím dál víc zmatený. O co tady jde? Vysvětlil Krakowskému, co si myslel: kdo ho přijde navštívit a proč. Jenže to zjevně není on. Krakowski není ten polský poručík, kterému Pavel tenkrát na cvičení ušetřil potíže.

Když si Krakowski vyslechl, za koho ho Pavel měl, musel se zasmát. „Ne, polský poručík, to opravdu nejsem. Kdybyste se chtěl přiblížit pravdě, mohl byste mě považovat za polského majora izraelského letectva, tím jsem totiž tehdy byl. I když polský jen podle původu. Jinak skrz naskrz židovský. Teď jsem generál ve výslužbě, ale tenkrát, když jste mi zachránil život, jsem byl o několik hodností níž.“

Pavel začínal být netrpělivý. Nemohl by ten Krakowski, co se už nejmenuje Ryszard, být trochu konkrétnější? Proč mluví v hádankách, které neumím rozluštit? Ale nedal svoji netrpělivost, která pomalu přerůstala v podrážděnost, znát. Ten člověk mu

kdo ví proč byl sympatický, a navíc vyzářoval sebejistotu. Ne nadřazenost, ale klidnou sebejistotu, která byla Pavlovi příjemná, a on se s ním cítil dobře.

„Pamatujete na říjen 1973 nad Sinajskou pouští?“

No konečně jde k věci, ulevilo se Pavlovi. Jak by nepamatoval, stačí, když se podívá trochu dolů. Tam, kde je místo nohy protěza. Na to by málokdo zapomněl.

Pardubice, 26. srpna 1973

Přestože byl víkend, nadporučík Pavel Jadrný nespal doma v Broumově. Nocoval v Pardubicích, v kasárnách 4. Leteckého stíhacího pluku. Na neděli byla totiž nahlášena pohotovost. To znamenalo být připraven okamžitě převzít rozkaz k hlídkovému letu, obvykle na hranici s Rakouskem. Ten ale nepřišel. Místo toho se v půl čtvrté ráno (ráno? normální lidé tou dobou mají půlnoc, ani do kolbenky se snad nevstává v tak nelidskou hodinu) měl dostavit do učebny, která je na stejné chodbě jako kancelář velitele pluku podplukovníka Šejvara.

Spolu s ním se tam sešli další tři rozespalí důstojníci, nejlepší piloti, co sloužili u pardubického pluku. K jejich údivu před ně tentokrát předstoupil sám Šejvar. Instrukce k obvyklému hlídkovému letu jim totiž až na výjimky dával velitelův zástupce kapitán Krajíc. Jenže dnes se buď Krajíce nepodařilo vzbudit, zřejmě měl pěkně divokou noc, nebo půjde o něco mimořádného.

Vypadá to spíš na druhou možnost, uvažoval Pavel. Mapu Československa, která při každé instruktaži visela na čelní stěně místnosti, totiž vystřídala jiná mapa. Celá Evropa i se Středo-mořím.

„Dnes, v tuto nezvykle časnou hodinu, jsem si vás, soudruzi, svolal,“ začal podplukovník Šejvar, „protože vás čeká mimořádný úkol. Naši egyptští přátelé v nejbližší době očekávají izraelský útok. My spolu se spojenci ze Sovětského svazu jim budeme nápomocni. Ne snad, že bychom měli bránit jejich vlast proti izraelským agresorům, ale budeme jim – vlastně vy budete –

předávat svoje zkušenosti, aby v této těžké zkoušce se cíť obstáli...“

Zkrat' ty politický kecy, kámo, prosím, takhle v noci se to nedá vydržet, pomyslel si Pavel. A druhá myšlenka, která ho napadla, byla: kurva, Egypt!

Když Šejvar skončil, letci se vrátili na své pokoje, aby si vzali své věci, a za dvacet minut se znovu sešli, tentokrát na ranveji, kde na ně čekalo letadlo. Dvumotorový tupolev Tu-134A leteckého oddílu ministerstva vnitra, s kterým obvykle létali vládní činitelé, už zahřival motory. Na rozdíl od civilních strojů měl tenhle typ prosklenou před', kde bylo pracoviště navigátora.